

Rebstrup Vandmølle

Af Irene Fjelsten

I de sidste årtier er der blevet rejst et utal af vindmøller overalt i Danmark, og formålet har været at udnytte vindkraften til elproduktion. Der dannes til stadighed nye møllelav. Med hensyn til vandmøller er det gået i den anden retning, det er meget få møller, som stadig er rentable og i stand til at producere tilstrækkelig drivkraft. Selv om Danmark har mange vandløb, kan man ikke opnå vandmængder og faldhøjder som i vore nordlige nabolande, hvor man stadig udnytter vandkraften til hovedparten af deres elproduktion. Men vi skal ikke mange år tilbage i tiden for at finde vandmøller, som blev brugt til flere forskellige formål. Langt den overvejende del af møllerne var indrettet til at male korn til mel, men der var også gryn- og benmøller, sidstnævnte dog mest i form af stampemøller. Sammen med kornformalingen foregik der ofte helt andre ting i møllen, hvortil man også kunne anvende drivkraften fra vandet. Det kunne være fabrikationer, som havde tilknytning til smedefaget, det kunne også være garverier, oliemøller eller væverier. Men afvanding af søer og moser og dræning af landbrugsjorden har de sidste hundrede år bevirket en grundvands-sænkning, - generelt på 1,5 til 2 m, - og har således været medvirkende til at kvæle vandmøllerne.

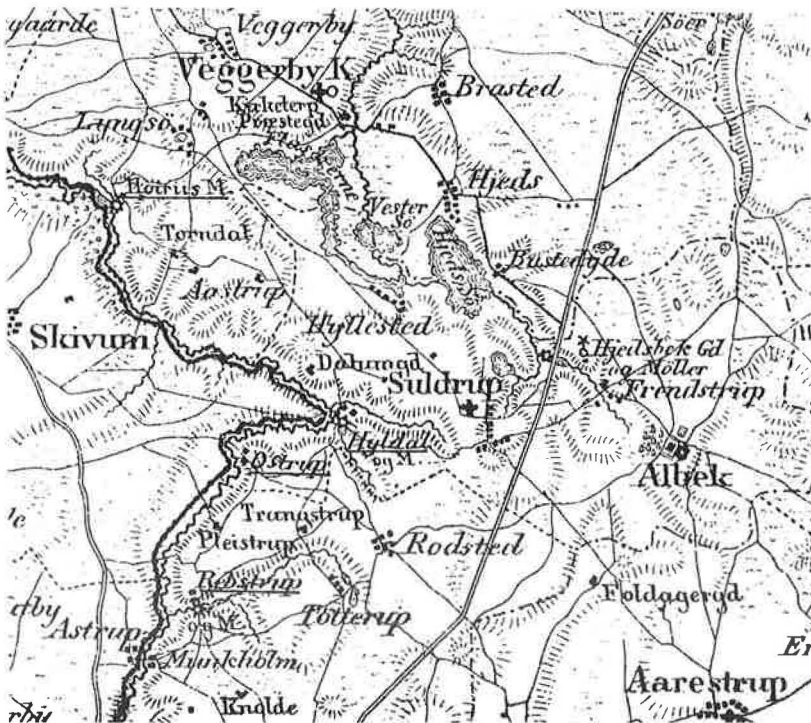
Vandmøllernes oprindelse fortæller sig langt tilbage i oldtiden, og mange danske møller kan føres mere end tusind år tilbage. I det følgende er der fokuseret på en bestemt mølle, som desværre ikke eksisterer mere, nemlig Rebstrup Vandmølle. Da kildematerialet er ret mangelfuldt, er der lagt mest vægt på tiden efter 1600-årene. Formålet har været at undersøge, hvem der ejede møllen, hvem der havde den i fæste, samt en uddybning af hvor mange ting man egentlig syslede med på Rebstrup Vandmølle. Da der allerede er skrevet meget om mølledrift i almindelighed, om udviklingen fra de første simple skvatmøller til de hypermoderne peltonturbiner, skal denne del af historien ikke uddybes nærmere.

Rebstrup gård og vandmølle ligger i Sønderup sogn i det sydvestligste hjørne af Hornum herred, ikke langt fra Sønderup å, som udgør herredsskellet til Års herred. Møllens drivkraft var ikke Sønderup å, men et mindre tilløb, som kaldes Blindbæk. Blindbækken består af et nordre og et søndre tilløb til mølledammen, og afløbsvandet fra møllehjulet løb ud i Sønderup å. Som mange andre himmerlandske ådale er terrænet omkring Rebstrup jævnt bakket med sandmuldet jord uden nævneværdig bevoksning.

Før i tiden havde lovgivningsmagten stor indflydelse på mølleriets rentabilitet. Mølleriet blev først givet fri i 1862, da en ny næringslov trådte i kraft. Var herremanden ejer af møllen, påbød han sine fæstebønder at benytte godsets egen mølle, - her var tale om den såkaldte møllepligt. Kongens eller kronens møller skulle ligeledes benyttes af rytterbønderne eller af fæstere af krongods. Vore gamle tingbøger afslører, at ikke alle rettede sig efter disse regler, og det var bestemt ikke alle møllere, der var lige populære. Afstanden til nabomøllen var af stor betydning for rentabiliteten, og lå man ved samme vandløb, kunne man også genere nabomøllen. Man kunne bare lukke for vandet eller lukke så meget vand ud på en gang, at den næste mølle praktisk talt skyllede væk.

Til en sammenligning med nabomøllerne er der i følgende tabel brugt nogle hartkornsansættelser fra Matriklerne 1664 og 1688. Da møllerne også drev landbrug, er jordens hartkorn anført særskilt:

	Matr. 1664				Matr. 1688			
	tdr.	skp.	fjk.	alb.	tdr.	skp.	fjk.	alb.
Rebstrup gård:	24	0	0	0	13	6	2	0
mølle:	6	0	0	0	2	5	1	0
Hylidal gård:	4	0	0	0	0	2	3	1
mølle:			?		1	0	2	0
Højris gård:	4	3	1	2	2	7	1	2
mølle:			?		0	3	0	2
Østrup mølle:	0	5	1	1	lagt øde			

Manzas kort fra 1841. Søndrup å med de omtalte vandmøller ses til venstre på kortet. De ligger i Sønderup, Suldrup og Veggerby sogne, Hornum herred.

Som forklaring til nævnte skema og de mindre hartkornsansættelser ved matriklen 1688 kan siges, at matriklen 1664 var alt for dårligt udført. Landdistrikterne var målt op før svenskekrigene og bydistrikterne efter. Opmålingen var et hastværk og blev derfor kasseret. Matriklen 1688 blev mere retfærdig, idet man opmålte og vurderede jordens bonitet på en bedre måde. 1688 matriklen blev brugt helt op til matrikuleringen i 1844, hvor vi samtidig fik de nu gældende matrikelnumre.

Møllen under fæstevæsenet.

Med hensyn til Rebstrup gård og Rebstrup mølles tilhørsforhold har begge ejendomme ofte været på samme hænder, men i perioder har de haft hver sin ejer. De har såvel været underlagt kronen/kongen som været i privateje i form af adelige godsejere eller borgerlige penge-mænd.

Rebstrup var oprindelig en mindre herregård, der i hartkorn var ansat som 3 gårdes hartkorn. Længere tilbage var den underlagt Torstedlund og Albæk godser og var da for det meste beboet af godsejerens familie. I 1642 mageskiftede Ivar Krabbes enke, Dorethe Daa, Rebstrupgaard med kongen, og møllen solgte hun til godsejerfamilien Skeel, som da havde stamhus på godset Katholm ved Grenå. Møllen tilhørte Alberth Skeel frem til 1672. Noget af tiden i disse 30 år var der en fæster på Rebstrup mølle ved navn Søren Andersen, og ved matrikuleringen 1664 skulle han udrede en mølleskyld svarende til 6 tdr. hartkorn.

Rebstrupgaard var dog ikke krongods i længere tid. Den blev solgt til Thøger Lassen i Aalborg før 1664. Thøger Lassen var i forvejen ejer af Rødslet, som lå, hvor Aalborg Lufthavn nu er. Da Alberth Skeel døde, solgte hans enke, Anna Rammel, bl.a. gods Rebstrup mølle til Thøger Lassen, der således var ejer af både Rebstrup gård og mølle. Thøger Lassen bortfæstede gården til Christen Jacobsen og møllen til Niels Christensen. Sidstnævntes søn overtog fæstet efter faderen. Fæsteren på gården, Christen Jacobsen, gift med Mette Jensdatter, var fæster på Rebstrup i næsten 40 år. Han var en markant skikkelse på egnen og figurerede ofte på herredstinget. Han døde i 1677, og hans skifte er bevaret. Det er en ret omfattende sag, som giver et godt indblik i denne periodes sociale forhold for en fæstebonde på en stor gård.

Mens Christen Jacobsen var fæster, mageskiftede Thøger Lassen Rebstrup med kongen i 1674. Christen Jacobsen oplevede således igen at blive fæster af kron- eller ryttergods. Møller var en god indtægtskilde for kongen, og derfor lod han jævnligt foretage syn af deres tilstand. På Hornum herredsting lod herredsfogeden udpege nogle syns- og vurderingsmænd, der skulle fortage syn af kronens møller i Hornum herred. Den 30. oktober 1682 blev følgende ført til protokols efter møllesyn på Støvring mølle, Ridemands mølle og Rebstrup mølle. Vedrørende Rebstrup mølle er der følgende bemærkninger i Tingbogen:

.... ”Endelig synet de Rebstrup mølle, som Christen Nielsen beboer. At overstenen på den, som er 14 qwt. (ca. 1 meter) ere en stor revne udi, saa den moxen (næsten) er uduelig,
.... kan den løbe et aars tid. Understenen er i mange stykker, saa og ganske utjenlig og forslidt. Qvernværket, dæmningen og flødgyden, er ganske og aldeles brøstfældig....

Man var altså langt fra tilfreds med Christen Nielsens måde at vedligeholde møllen på. Markbogen fra 1688 giver også mange interessante oplysninger om Rebstrup mølle, hvilket i hvert fald afslører, at mølledriften i Rebstrup mølle i sidste halvdel af 1600-tallet ikke var det helt store:

”Findes og herved gården en mølle, som består af en liden ofverfalds qvern, qvernens storelighed 1 3/4 alen bred og 1 1/16 kvarter tyck.

Vandet sambles ellers med møje og bekostning efter den ej efter beretning kan male udi vår og høst, møllen have ingen jord udi marken, ellers er der ikke slet søgning til bemeldte mølle, fiskeri findes intet”.

Frem til 1717 var Rebstrup gård og mølle krongods, men da kongen manglede penge til at føre krig mod Svenskerne for, lod han i disse år en masse krongods bortsælge på offentlige auktioner. Fuldmægtig Jens Hvass købte både gården og møllen og solgte det hele videre til Niels Sørensen Rebstrup, som var borger og handelsmand i Aalborg, og Jens Hvass var kun ejer i få måneder. Niels Sørensen var ejer i perioden 1717

til 1741, hvorefter han solgte til Thomas Hopp. Hvornår han døde vides ikke bestemt, men i 1741 stod hans enke som ejer af begge ejendomme. Fæsteren på møllen var da Laurs Sørensen, og for at gøre møllen mere rentabel blev der taget jord fra gården og lagt til møllen. Møllen fik så meget jord, at den i hartkorn blev sat til 2 tdr.

Møllen i selveje.

I midten af 1700 tallet ejedes den meste landbrugsjord af godserne med meget få selvejerbønder i forholdet ca. 60:2. Bøndergods blev dyrket i fællesskab, og udnyttelsen af jorden blev derfor meget dårlig. Bønderne kunne stort set kun producere, hvad de skulle bruge til skatter og afgifter, udsæd og eget forbrug, mens godserne havde et produktionsoverskud. Ved en fæstegård skulle der betales en kontant sum penge ved indfæstningen, der som regel var på livstid, og fæsteren havde sit at slås med. Han skulle yde hoveriarbejde og landgilde til godsejeren, tiende til kirken, være soldat og betale hartkornsskatter til staten.

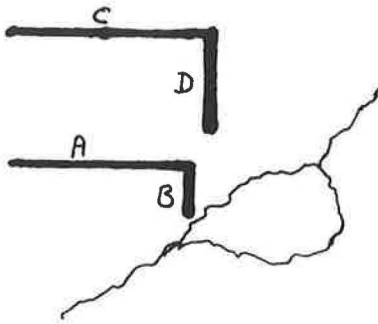
For at lette bondestandens vilkår og få landbruget udnyttet bedre kom de mange landboreformer sidst i 1700-tallet. Der var forordningen af 1781 om jordfællesskabets ophævelse og stavnsbåndets ophævelse i 1788. Livsfæstet blev forandret til arvefæste, hoveriet blev fastsat, og der blev mange flere selvejere. Bonden fik større lyst til at yde et stykke arbejde, når han ikke var så bundet mere.

I 1744 købte Chr. Sørensen Testrup Rebstrup vandmølle. Han ejede derforuden Viffertsholm og Vesterris godser plus en hel del strøgods. Chr. Sørensen Testrup var kendt for sin jævnhed og forståelse over for bøndernes problemer. Han hjalp dem og gav gode råd, når der var brug for det. Laurs Sørensen var stadig fæster på møllen (altså i ca. 40 år), indtil hans søn Gregers Larsen købte den af salig Chr. Sørensen Testrups enke, Maren Lynnerup, i 1779.

Det var første gang, at Rebstrup vandmølle var ejet af jævne folk, altså en søn af en tidligere fæster. Det havde altid været adelige og rige borgere, som havde ejet vandmøllen. Det kunne tænkes, at Gregers Larsens far havde sparet penge sammen, så sønnen kunne købe møllen kontant til en pris af 350 rdl. Faderen havde da været fæster på møllen i en menneskealder.

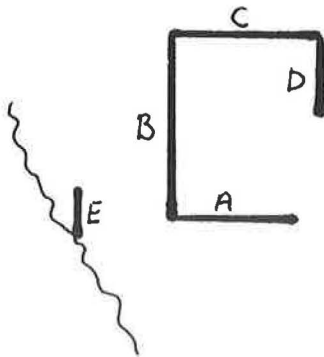
Da Gregers Larsen købte møllen i 1779, var mølleskylden 2 tdr. 5 skp. 1 fjk. og jordskylden 2 tdr. Han overtog bygninger, mølleværket, ejendommen og rettigheder i mark og eng, hede og mose med mere. Gregers Larsen ejede Rebstrup vandmølle til 1804, altså i 25 år. og i 1803 fik han bygningerne forsikret mod ildsvåde, og det var første gang, der var tegnet en brandforsikring.

Af bygninger var der:

- A stuehuset sønden i gården 12 fag
- B maleværket, 3 fag med 8 kvarter sten
- C lade, det nordre hus 13 fag
- D fære og vognhus, det østre hus 6 fag

Til sammenligning af bygningernes størrelse ses brandforsikringen fra Højris mølle, som da hørte under Lundbæk gods:

- A stuehuset sønden i gården 9 fag
- B kornlade vestre hus 12 fag
- C stald og fæhus nordre hus 10 fag
- D vognhus østen 6 fag
- E vandmøllen vesten 4 fag med 7 kvarter sten.

Der var ikke stor forskel på møllernes bygninger, men Rebstrup vandmølle blev forsikret for 350 rdl. og Højris vandmølle for 300 rdl. I 1829 udvidede Rebstrup vandmølle mølleværkets bygning med en mel- og

en pillekværn. Da steg brandforsikringen til 680 rdl. Om landbruget har været noget særligt, er svært at bedømme, da der i folketællingen 1787 kun er ansat 1 karl og 2 piger. Gregers Larsen havde kun 1 datter, Karen Marie, som var eneste overlevende af en søskendeflok på 5 børn. Hun blev forøvrigt gift med den næste møllejer, Niels Sørensen (Barmer). Ved FT 1801 er der kun ansat 1 tjenestedreng på 14 år, og dette kan måske forklares med, at mølleren nu brugte daglejere i stedet for at have tjenestefolkene boende. På grund af de mange landboreformer var der blevet mange husmænd, og disse gik ofte ud og arbejdede som daglejere. Møllen blev solgt til Niels Sørensen, som var møllerens svigersøn, og Gregers Larsen og hustru kom til at sidde på aftægt indtil deres død. Rebstrup vandmølle ejedes nu af 3. generation.

Niels Sørensen ejede møllen til 1834 og solgte derefter til Kristen Kristensen. I Perioden fra 1834 til 1874 var der 4 forskellige ejere, nemlig: Kristen Kristensen, Mourits Pisselhøj, Jens Nielsen (Søndergård) og Christen Jacobsen (Møller). 4 ejere inden for en kortere årrække. For at overskueliggøre folketallet på Rebstrup vandmølle ses en skematisk oversigt udarbejdet på grundlag af 9 folketællinger. Af skemaet ses tydeligt, at folketallet stiger i slutningen af 1800 tallet, og det var på dette tidspunkt, at kornmøllen også blev til smedie, men derom senere.

	1787	1801	1834	1840	1845	1860	1870	1880	1890
Møllejer	1	1	1	1	1	1	bortrejst	1	1
Hans kone	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Deres børn	1	1	3	1	1	3		9	7*
Tjenestepige	2		2	1	1			1	2
Tjenestedreng		1				1			1
Tjenestekarl	1		2	2	1	1	6		(3)
Aftægtsfolk			1	2					
Møllekarl					2	1		1	
Smede								5	(1)
Mølleforpagter								1	1
Hans kone								1	1
Deres børn								4	2

* 4 af børnene står opført som (3) karle og (1) smed.

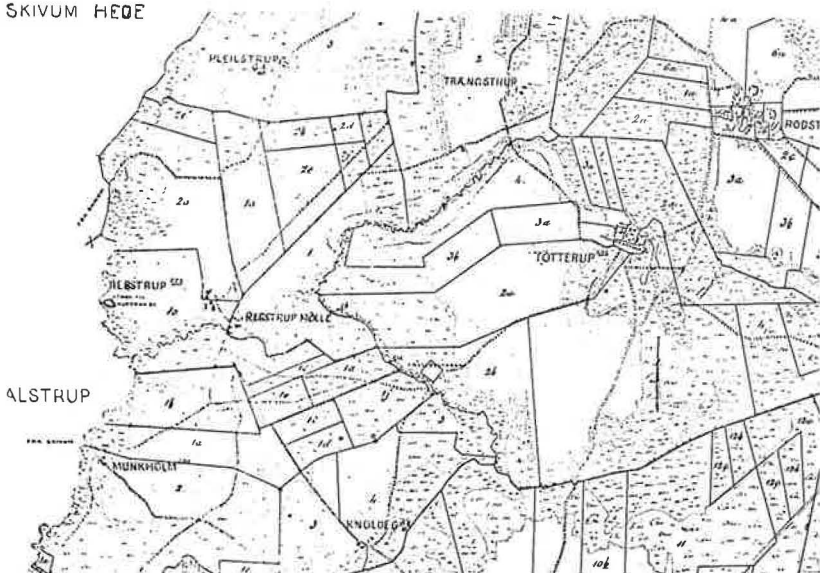
For at forstå udviklingen, specielt i sidste halvdel af 1800-tallet, en kort beskrivelse af tilstanden i Danmark generelt. Vi fik en ny matrikel i 1844, da man mente, at den gamle matrikel ikke var tidssvarende efter de mange landboreformer sidst i 1700-tallet. Økonomisk set var vi inde i en god periode, og befolkningstilvæksten øgedes herhjemme med 21,7 % i perioden 1870-1890. I 1870 boede 75,1 % af befolkningen i landdistrikterne og resten i byerne. I 1890 var landbefolkningen faldet til 66,6 %, hvilket viser, at folk flyttede til stationsbyerne.

Industrialiseringen kom for alvor i gang, og der blev et større behov for plante- og kødprodukter. Overdrevene blev opdyrket, så der kunne produceres mere korn, og der blev udviklet bedre redskaber til brug på markerne.

Der skete store forandringer i landbruget. I midten af 1800-tallet reduceredes fæstegårdenes antal fra ca. 1/3 til under 1/10 af samtlige gårde. Mange bønder ønskede at eje deres egen gård, og de fik lånemulighederne ved kreditforeningernes oprettelse midt i århundredet. I 1877 kom landbruget ind i en krise, da der havde været en dårlig høst, men andre faktorer spillede også en rolle. Det var blevet sværere at afsætte kornet, fordi udbudet af korn fra andre lande var steget stærkt, bl.a. på grund af de bedre transportmuligheder, der var under hurtig udvikling. Men den danske bonde lod sig ikke slå ud. Da han så, at kvægpriserne var mere stabile end kornpriserne, foretog han bogstavelig talt en ”kovending”. Han satsede fremover i langt højere grad på animalske produkter. Dette var med til at sætte gang i andelsbevægelsen, der bl.a. fostrede mejerierne, og man bevægede sig yderligere væk fra en naturalieøkonomi hen imod en pengeøkonomi. Den hastig voksende industri kunne nu forsyne bonden med de ting, han før havde måttet lave selv, og den hjemlige husflid døde ud.

Som skrevet før blev møllet et frit erhverv i 1862, og mange oprettede vindmøller. Gårdmændene fik samtidig tilladelse til at opføre små møller på gårdene, så de selv kunne grutte korn til dyrene. Vi fik også en lov i 1857, som kom til at få betydning for møllerne, - det var loven om fri næring. Med denne lov forsvandt købstædernes privilegium på handel og håndværk. Hvad disse love kom til at betyde for møllerne, kan måske forklares med oprettelsen af Dansk Mølleforening i 1884.

SKIVUM HEDE

Minoreret (formindsket) kort fra ca. 1850. Det skraverede område viser Rebstrup Vandmøllens jord og beliggenhed.

Møllejerne mente, at det var godt at stå sammen om de fælles problemer og samtidig lære af hinanden. Møllerne var inde i en udvikling med hensyn til de forholdsvis nye vindmøller og dampmøller. De havde mange problemer, som skulle overvindes, og samtidig følte de sig truede af alle de høje skatter. Derfor klagede de flere gange til finansministeriet over den forringelse, der var sket af værdien på mølleejendommene ved indførelsen af fri næring. De fik mindre indtægter p.g.a. de mange gårdmøller, som siden 1878 var fritaget for at betale afgifter. - Dette var ikke til at bære. - Møllejerne mente også, at de betalte for store bygningsafgifter, da disse var større på møllerne end hos andre næringsdrivende. Denne afgift blev bestemt ved en opmåling af møllerværket, loftet, soklen og hele pivtøjet - alt hvad opmåleren kunne finde at måle - sådan opfattede ejerne det. Der foruden skulle de også betale skat af jorden, hvis de havde nogen jord, og det, mente de, var for meget. De søgte derfor finansministeriet om en nedsættelse og omvurdering af afgifterne, og med i brevet fulgte en liste med indsamlede underskrifter,

så det kunne ses, at møllestanden stod bag. At der var en mening bag det hele, kan læses i slutningen af brevet: ”derfor, uden Overdrivelse sagt, går vor Møllerstand sin Undergang i Møde”. Brevet blev sendt i 1890.

I 1844, da mølleejeren hed Jens Nielsen, lejede han et stykke jord af Rebstrupgaards ejer ”i umindelige tider” mod erlæggelse af en årlig afgift på 20 rigsdaler. Formålet med den lejede jord var at opføre en nedre vandmølle, idet der var rigelig vand fra Blindbækken til udnyttelse. Han fik tilladelse af gårdens ejer til at lave en dæmning til møllen. På kortet kan man se, hvor møllen ligger i forhold til jorden og Rebstrupgaard. Jorden til møllen - ca. 90 tønder land - har altid ligget samlet, og derfor har der ikke været nogen udskiftning. Nedre mølle er ikke med på kortet, enten fordi tegneren har glemt den, eller fordi den ikke var opført endnu.

Da Chresten Pedersen købte Rebstrup Vandmølle med tilliggende jorder i 1874, skete der en stor forandring på møllen. Han var tidligere gård-ejer og smed fra Skørbæk i Ejdrup sogn. Det var i hans periode som ejer, der kom en ny industri til møllen, nemlig smedie. Chr. Pedersen betalte 14.500 rdl. for møllen med bygninger og værker samt jorden.

I hartkornsansættelsen var han af jorden sat til:

3 tdr. 2 skp. 2 fdk. 2 3/4 alb.

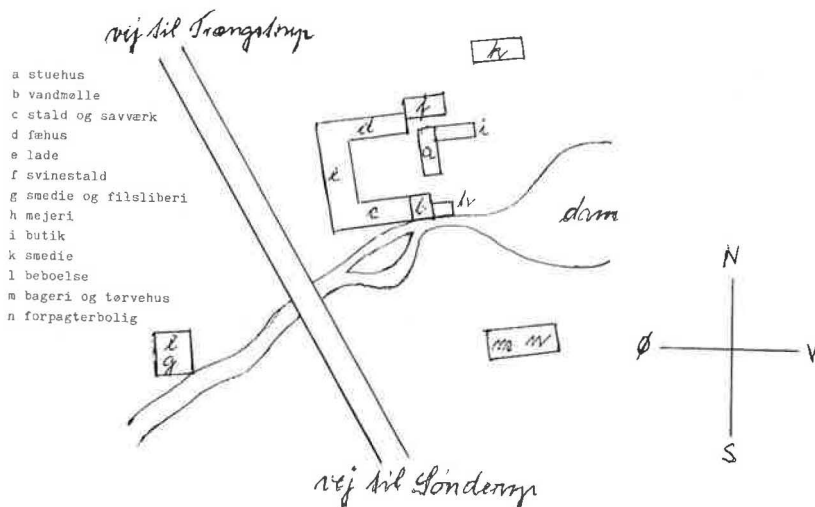
i mølleskyldshartkorn: 2 tdr. 2 skp. 0 fdk. 2 alb.

Til sammenligning med 2 andre vandmøller ved Sønderup å i mølleskyldshartkorn.

Hyldal vandmølle: 0 tdr. 5 skp. 0 fdk. 3/4 alb.

Højris vandmølle: 0 tdr. 3 skp. 0 fdk. 2 alb.

Til møllen og landbruget har der været mange bygninger - den flere hundrede år gamle vandmølle og den nye nedre vandmølle. I den nedre mølle var der smedie og filsliberi samt bolig i flere årtier. Den blev senere til det berømte uldspinderi. Det var smedien, som blev Chr. Pedersens hovederhverv, og han var meget dygtig til smedehåndværket. Han opførte endnu en smedie nordøsten for hovedbygningen samt en forpagterbolig med bageri og tørvehus. Hovedbygningen bestod af et

Tegningen viser møllens bygninger, og hvad de indeholder. Tegnet efter oplysninger fra interviews og brandforsikring.

stuehus med butik, hvor man solgte bagerbrødet. I gårdlængerne var der stald, fæhus, lade og svinesti samt mejeri i en tilbygning til vandmøllen. Fra at være en mølle, der malede korn og havde bageri, blev den til en forskelligartet industrimølle. I følge taksationsprotokollen - Den alm. Brandforsikring for Landbygninger - var der kornmølle, bageri med maltgøreri, smedie og slibemølle, mejeri, savværk, en smedie ved gården, stald, lade og beboelseshuse. Man producerede også benmel på møllen, hvilket brugtes til kunstgødning. Han har haft mangle jern i ilden - den Chresten Pedersen.

Af konkurrence til andre nærliggende møller har der ikke været megen. De nærmeste var Hyldal vandmølle og Sønderup vandmølle. De malede korn og havde måske bageri, men de lå tilpas langt væk fra Rebstrup. Den nærmeste konkurrent til smedien var Støvring Hammerværk (vandmølle), som lå ca. 14 km fra Rebstrup. De har produceret det samme, men efterspørgslen har været stor nok til, at de begge har kunnet eksistere.

Ved Chresten Pedersens død i 1891 fremgik det af salgsannoncen, at kreaturbestanden var blevet udvidet en del. På daværende tidspunkt var der 4 heste, 8 køer, 2 trækstude, 10 stk. ungvæg, 20 fækreaturer, 24 får med yngel og 12 svin. Han havde nok kreaturer til at sælge videre og fik megen gødning til jordens forbedring. Hans enke skrev i salgsannoncen, at det var god jord i særdeles god gødningskraft. At dømme af førnævnte har Chr. Pedersen forstået at dyrke jorden godt og derved fået en rimelig biindtægt.

Ved interviews blev der fortalt om Chr. Pedersen, at han var en meget dygtig og holden mand. Han havde et godt ry viden om for veludført smedearbejde. Når han skulle lære sine smedesvende og lærlinge et stykke arbejde, sagde han: ”Det nytter ikke med den megen snakken, - det gælder om, at de unge i smedien lærer at se og tænke”. Chresten Pedersen drev begge smedier i begyndelsen, men overlod senere smedien ved gården til en smedesvend. I den nedre smedie og filsliberi brugtes vandhulets kraft til at drive smedehamrene, men hvor mange der har været, ved man ikke. Kræn Smej opfandt en 2-furet hesteplov, som han forsøgte at få patent på. Han rejste til Sjælland, hvor prøven på ploven skulle foregå. Der var imidlertid en anden smed, som havde lavet en lignende, og han fik patentet, da hans plov bedre kunne pløje i den lerede jord, hvor prøven stod. Men at smedeindustrien var stor og smeden dygtig, kan måske forklares ved den jævnlige transport af godt

Foto af Chr. Pedersen ejer af Rebstrup Vandmølle 1874-1891, også kaldet Kræn Smej.

håndværk til jernbanestationen i Støvring. En karl havde det job at køre ud til de fjernere boende kunder.

Af mennesker i og ved møllen var der mange ved folketællingerne i 1880 og 1890. Som det kan ses i den skematiske oversigt af FTerne, var møllerfamilien stor med mange børn, hvoraf mindst 6-7 var arbejdsdygtige. Kræn Smej havde 2 ansatte smedesvende og 1 smedelærling, 1 malesvend til kornmøllen og 2 tjenestepiger. Mellem de 2 FT blev folkeholdet udvidet med endnu en smed, hans kone og børn plus 1 karl. Den sidst ansatte smed skulle drive smedien nordøst for gården.

En møllersvend forpagtede kornmøllen inden FT 1890. I forpagterens at knuse ben til benmel, eller det foregik på nedre mølle, ved man ikke. I omkring to årtier har der været ca. 20 personer på Rebstrup vandmølle, og ved interview fortalles der, at de unge aldrig tog nogen steder hen for at more sig, da der var nok til, at de kunne underholde hinanden. Det har også været småt med fritiden, da arbejdsdagen var på mindst 12 timer.

For en vandmølleeejer kunne der let opstå kontroverser p.g.a. dæmninger i åen, rensning af åen og bro over - evt. vej o.s.v Dette skete også for Chresten Pedersen, idet han fik besked på at møde i Nibe købstads ret i 1884, da Sønderup-Suldrup sogneråd var utilfredse med mølleeejers pasning og vedligeholdelse af broen over det sydlige vandløb på offentlig bivej. Broen var blevet anlagt i 1844 af daværende mølleeejer Jens Nielsen efter overenskomst med sognerådet. Parterne var enige om at dele regningen for opførelsen, og Jens Nielsen forpligtigede sig til at vedligeholde broen uden udgift for sognerådet. Samtidig skulle han underskrive og lade tinglæse et dokument, som senere mølleeejere skulle overtage. Men dette dokument blev aldrig oprettet. Sønderup-Suldrup sogneråd forlangte nu 24,60 kr. for reparation af broen, og der foruden ville de have Chr. Pedersen til at vedligeholde den for eftertiden. Efter en længere diskussion parterne imellem endte det med, at han blev dømt både til at betale og vedligeholde broen. I slutningen af domskendelsen står, at den indstævnte var utilfreds med dommen og ville appellere. Sagen gik til Den Kongelige Landsoverret i Viborg, og denne frikendte ham for begge byrder. Kræn Smej var en mand, der holdt på sin ret og fik den.

Foto af maleri af Rebstrup Vandmølle ca. 1880.

Inden Chresten Pedersen døde i 1891, flyttedes den lille smedie til Sønderup, og en søn drev den videre. Det blev ikke en af sønnerne, som overtog møllen ved faderens død, da han havde kautioneret for et stort beløb for 2 bekendte, og det endte med, at Kræn Smej mistede sine penge. Enken Ane Nielsdatter fik kongelig tilladelse til at udstykke noget af møllens jord, og hun kom selv til at sidde på aftægt ved en stedson, Peder Christensen.

Ved udstykningen blev møllegårdens sydlige fløj, kornmøllen, og et lille stykke jord solgt til en møllersvend. Bageriet med hus og et passende stykke jord solgtes som husmandsbrug. Resterne af bygningerne blev revet ned, og materialerne anvendtes til at bygge 2 gårde på møllens jord. Det nordre vandløb af Blindbækken fungerede som skel mellem de 2 gårde, hvor et par af Kræn Smejs sønner kom til at bo.

Den store virksomhed på Rebstrup vandmølle var afsluttet, men kornmøllen blev dog ved som sådan indtil ca. 1960. En dygtig møller, Anton Guldborg Rasmussen, købte møllen i 1920 og havde både kornmølle og savskæreri. En af de sidste ejere var ikke møller, men savede udelukkende generatorbrænde i krigsårene. Han standsede kornmøllen og lavede fiskeridamme i mølledammen. En lang epoke var slut.

Den nedre vandmølle fik endnu en opblomstringstid - ikke som smedie, men som uldspinderi. Dette begyndte sidst i 1890-erne, da ejeren af smedien kom i forbindelse med en uldspinder Engelbrecht. Smedien og filsliberiet blev nedlagt, og man indrettede uldspinderi, men det er en helt anden historie, som der kan skrives meget om. Dog skal det nævnes, at Nationalmuseet i Brede har bragt bygninger og inventar til Stampen ved Dyrehaven, hvor Rebstrup Uldspinderi er opført igen som et levende museum.

Kommer man forbi Rebstrup i dag, er der ikke meget at se, en enkelt bygning og fiskeridamme. Der er svært at forestille sig det liv, der har været, og den megen industri, men vandet fra Blindbækken løber endnu.

Kilder:

- Kronens skøder, bind 3 - 1689 til 1719, udg. 1941.
 Det danske landbrugs historie af K. Hansen m. fl., udg. 1945.
 Bogen om Himmerland, ved Robert Huhle, Gad 1958.
 Statistisk tabelværk, bind V.
 Danmarks økonomiske hist. siden 1750, Erling Olsen 1962.
 Dansk Mølleforenings 14 dages hæfter 1886-1891.
 Barndoms- og Ungdomserindringer af Jens Jensen Sønderup, Kolding 1937.
 Uldspinderiet fra Rebstrup, Nationalmuseets folder 1981.
 Hornum herreds tingbog 1682, Støvring arkiv.
 Markbogen 1688, Rigsarkivet.
 Viborg Landstings Skøde- og Pantebøger, B 324 - 624 og 644.
 Hornum og Fleskum herreders Skøde- og Pantebøger, Viborg Landsarkiv.
 Taksationsprotokol 1800-1830, Viborg BrD - 7.11.
 Folketællingerne, Støvring arkiv.
 Sønderup sogns kirkebøger, Støvring arkiv.
 Den alm. Brandforsikring for Landbygninger, 1883, Erhvervsarkivet.
 Retssagen fra politiker Jens J. Sønderups kasse, Støvring arkiv.
 Realregister for Sønderup sogn, Støvring arkiv.
 Matriklen af 1664, 1688 og 1844, Støvring arkiv.
 Stående regulativ af Aalborg Stiftamt, Støvring arkiv.
 Interview med fru Kristensen, efterkommer af Chr. Pedersen.
 Interview med Alfred Jørgensen, hans far har arbejdet på møllen.
 Interview med Anton Blåberg, slægtsforsker.
 Minoreret kort ca. 1850, Støvring arkiv.
 Foto af Rebstrup vandmølle, Støvring arkiv.
 Personfoto af Chr. Petersen, fru Kristensen, Støvring.